

KALANDOZÁSOK A KÁRTYÁBAN

Géza Ottlik–Hugh Kelsey: *Adventures in
Card Play*
Victor Gollancz Ltd. London, 1979, 1983.
286 oldal

Aventures au jeu de la carte
Pierre Belford. Paris, 1988. 356 oldal

Utószezon egy tóparti üdülőhelyen. Langyos, verőfényes, meghitt hangulatú vénasszonyok nyara, a nagy vizet még vitorlások szelik, de a szálloda teraszán már véget nem érő kártyacsatákkal ütök el az időt a kései vendégek. Egy várakozó fiatalember cselleng körülöttük, kibicel, időnként beül játszani, míg végre megérkeznek barátai a hajóval. A Cormorant elindul utolsó portyjára, s a vízen különösen fogas bridzsp problémák kerülnek szóba. Partik és játékosok emléke idéződik fel, köztük két csodálatosan bridzsező nagy-nagynénié meg egy bogaras agglegény nagybácsié, akik a fiatalembert annak idején, a birtokon töltött nyári szünidőben bevezették a játék rejtelmeibe. Mire beáll az ősz, és a Cormorant téli pihenőre tér, a fedélzeti beszélgetésekből a bridzsirodalom egyedülálló alkotása kerekedik ki.

Nem a keretjáték a fontos ebben a könyvben sem, de azért kíváncsi lennék rá, milyennek érzi a közegét egy angol olvasó: Mainak? „Békebeli”-nek? Európainak? Vagy egyenesen „brit”-nek? Engem mindenesetre Agatha Christie világára emlékeztet, és ennyiben ismerős is. Timothy bácsi éppúgy lehetne Indiából hazatért őrnagy, mint tudományos szaktekintély („miben is? ékírásban? szimbolikus logikában? netán paleoázsiai nyelvészetben? sosem tudtam meg pontosan”), épp ezért kételkedve győzködöm magam, hogy a főszereplő vitorlás neve igazából Kormorán, hiszen emlékszem, hogy arra szállt fel egy ízben Lellén Both Benedek, vagyis Bébé, és hogy Clara néni és Alice néni alkalmasint ugyanazok a dámák, akiknél Bébé – vagy Medve? – a boldog nyarait szokta tölteni a határ menti katonaiskola nehéz éveiben. Be kell látnom, nem Angliában, hanem itthon vagyunk, a nagy háború előestéjén. Azon töprengék, mennyire

ellentétben van ennek a rég letűnt világnak ódon bája mindazzal, amiről a könyv tulajdonképpen szól. Mert a tárgy, legalábbis látszólag, a legmodernebb bridzstechnika, mégpedig nem is a jelenkoré, hanem a jövő századé.

„A bridzs – írja Ottlik – bizonyos értelemben olyan, mint a szerethezés: a gyönyöreit meg kell tapasztalni.” Lehetetlen olyanoknak beszámolni róla, akik nem ismerik. Hogyan próbáljam mégis érzékeltetni, mit ad ez a könyv a kártya szerelmeseinek? Megtévesztő lenne a bridzset például a sakkhoz hasonlítani. Merőben másféle gondolkodást kíván az a játék, amelyben vannak ugyan hihetetlenül bonyolult helyzetek, de nincsenek titkok és valószínűségek, és egy olyan játék, amelynek a helyzetei talán kevésbé összetettek, de amely tele van rejtélyekkel és – többnyire kellemetlen – meglepetésekkel. Amott a harcmező egy nyílt tábla; emitt eleinte négy, majd – a tulajdonképpeni játék stádiumában – három játékos rejtegeti egymás elől a lapjait. Amott a tét mindig ugyanaz: mattot kell adni; itt változó, mert válalkozhatsz a maximális tizenhárom ütés megszerzésére, de beérheted héttel vagy nyolccal is, attól függően, hogy a „licitálás” során te és a partnered mekkorának ítéltetek a lapotok közös erejét. Ami a sakkot illeti, belesétálhatsz ugyan egy úgynevezett csapdába, ezzel elvesztheted a tisztedet, sőt a játszmát is; de azt nem mondhatod, hogy nem tudtad, hol áll a sötét vezér. A bridzsben természetes, hogy nem tudod, a jobb vagy a bal oldali ellenfelednél van-e a kőr király, és azt sem tudod, hogy a hiányzó öt aduból melyikük hányat és melyeket tart a kezében. Ez a varázsa. Amikor a partnered leteríti a lapját az asztalra, és te megpróbálsz eltervezni, miképp fogod a játszma tizenhárom ütéséből a vállalt számút megszerezni, többféle lehetőséggel kell számolnod. Ezek egyike majd valószínűleg bizonyul, de nem mindig az, amelyik matematikailag a legvalószínűbb volt. Elvben örülsz ennek, hiszen tudod, hogy a játék különben unalmas volna; az asztalnál mégis bosszankodsz, amikor kiderül, hogy az összes hiányzó adut a mögötted ülő ellenfél szorongatja, holott – magyarázod később a partnerednek, amikor elbukta a vállalt felvételt – ennek a valószínűsége nem volt több egy-két százalékánál. Egyszóval mások a gondjaid, mint a sakk-

tábla előtt, és bizonyára nem véletlen, hogy a mai számítógépek kitűnően sakkoznak ugyan, de a bridzsjátékuk egyelőre csapnivaló.

Ha a sikert tekintjük elsődlegesnek, a bridzs fontosabbik ága kétségkívül a „licitálás” elmélete. Világversenyeken helytállni csak olyan pár képes, amelynek tagjai a laperejüket a lehető legpontosabban tudják közölni egymással, következőképp képesek arra, hogy mindig a megfelelő számú – nem túl sok és nem túl kevés – ütés „hazavitelére” vállalkozzanak. Ez végeredményben információelméleti probléma, és minél igényesebben tárgyalják, annál riasztóbb a laikus számára. A profi versenyzőket kivéve minden játékos a voltaképpen játéktechnikát, a „lejátszás”-t találja izgalmasabbnak; a játszmányak azt a részét, amelyben a vállalt bemozdást a lapok kijátszása során teljesíteni kell. Ekkor szembesül ugyanis az elképzelt valósággal. Ha a bridzsjátszmat egy ütközethez hasonlítjuk, akkor a licit még csak haditerv; hogy beválik-e, az a támadás megindulása után, a lejátszásban dől el, annak is legtöbbször csak a végén.

Az ötvenkét kártya oly sokféleképpen osztható ki, hogy életünk minden leosztása eleve különbözik a többitől. Gondoljuk el azt is, hogy ugyanazt az ötvenkét lapot három játékos – a negyedik a lejátszásban már nem vesz részt – hányféle sorrendben tudja kijátszani, még akkor is, ha kikötjük, hogy „színre színt” kell tennie. Belátható, hogy a lejátszható játszmák és így az előálló helyzetek száma is szinte végtelen. Ennek ellenére a bridzsjáték technikai lehetőségei hosszú időn át végesnek látszottak. Bármilyen óriási volt elméletileg a várható játékproblémák száma, a gyakorlatban ezek leszűkültek bizonyos véges számú alaphelyzetre. Azok a technikai fogások pedig, amelyekkel kezelni lehetett őket, évtizedekkel ezelőtt, még a whistjáték korában megszülettek, és azóta minden bridzskönyv lényegében ezeket ismételte. Igaz, voltak e fogások között viszonylag bonyolultak, mint például az ellenfél „beszorítása”, rákényszerítése arra, hogy ütőlapjai valamelyikét eldobja. Az ilyesmit nem volt könnyű megtanulni, és aki először találkozott vele a zöld asztalnál, azt hitte, bűvészmutatványt lát. Végeredményben azonban elég korlátozott fegyvertárról volt szó, és legalább a mesterjátékosok bizto-

sak lehettek benne, hogy nekik már nemigen lehet e téren újat mondani.

Ez így is volt tíz évvel ezelőttig, amikor Ottlik könyve először megjelent. (Azóta volt még egy angol kiadása, az idén pedig kiadták franciául is.) Ekkor derült ki, hogy a bridzstechnikának még jócskán vannak fehér foltjai. Fehér foltok? Azt hiszem, a kifejezés az eredeti értelmében nem is igazán találó. A térképen, amíg volt rajta, olyasmit jelölt ez, aminek a létezése ismert, csak a tartalma nem. Ottlik ellenben egy tucat olyan műfogást tárt az ámuló bridzsvilág elé, amelynek a létezését sem sejtette senki. Nos, ha így van, felfedezte-e őket avagy feltalálta? Azt hiszem, a kérdés eldöntése már a bridzsfilozófia területére vezet, ezért most, kivált a mai ideológiai zűrzavarban, nem szívesen időznék el rajta. Elég annyi: ezek a trükkök korábban nem voltak (bár, gondolom, a bridzsmaterialisták szerint „objektíve” léteztek), most pedig vannak. Ottlik rendre el is keresztelte őket, mert a név, úgy mond, „nemcsak arra tesz képessé, hogy folyékonyabban beszéljünk vagy írjunk egy dologról, hanem arra is, hogy világosabban gondolkozzunk róla”.

Ennek pedig, ahogy nézem, itt valóban helye van. A könyv nem könnyű olvasmány még azoknak sem, akikhez szól, nevezetesen „a meglehetősen haladó technikával bíró, tapasztalt játékosoknak”. Van ebben, ahogy illik is egy angol bridzskönyvhöz, némi *understatement*. Ugyanis, hogy minden illúziót eloszlassak, a szerző azokat érti e meghatározáson, akiket egy magamfajta bridzsező inkább mesterjátékosnak nevezne. Aki tehát úgy érzi, a legcsekélyebb gondoljai vannak a kétoldali kényszerdobással, az bele se fogjon a kötetbe. Ám az se számítson sétagaloppra, aki úgy hiszi, megüti a megkívánt szintet. Megjósolhatom, hamar el fog csüggedni, amikor majd hosszas töprengésbe merül egy „egyszerű”-nek minősített helyzet fölött, és minden haja szála az égnek fog állni, amikor azt olvassa, hogy „a következő kéz egy kicsit nehezebb”. Mindezen magam is átestem. Közben a ragyogóbbnál ragyogóbb partikat és a fanyar humorú kommentárokat ízelgettem, az élvezet mögött mindvégig ott leselkedett a felismerés, hogy a komoly bridzsről eddig sejtelmem sem volt. A végén, immár szellemi törpévé silányulva, azt is elhittem Ottliknak, hogy mindez „nem olyan nehéz”, és rezignáltan tudomásul vettem, hogy az új fogások bizo-

nyára tényleg megtanulhatók, ha nem is a számomra; a jövő század bridzsezői pedig már úgy élnek majd velük, mint mi a „közönséges” beszorítással.

Aztán mégis támadt egy vigasztaló ötletem. Ráeszméltem, hogy ezúttal nem kell Ottlikot komolyan venni. „Ahhoz, hogy felfogjuk ezeket a dolgokat, némi gyakorlatra van szükség” – írja ugyan, de ez nyilván csak tréfa. Közönséges emberfia nem szerezhethet soha ekkora gyakorlatot, ezt neki is tudnia kell, egy maroknyi lángésznek meg mi szükség volt könyvet írnia? Igazából nem egy új bridzstechnika tanönyve tehát ez a mű, hanem az, aminek a címében hirdeti magát: egy kivételes képességű, metszően éles elme magányos kalandozása – a hétköznapi ismereteinken túli világban. Már nem is bridzs a szó köznapi értelmében, hanem valamiféle *metabridzs*. Meg persze fölényes, kicsit gonoszkodó fricska a magamfajta elbizakodottak orrára, akik azt mertük hinni, hogy értünk valamit ebből a játékból.

Engel Pál

ANDRASSEW IVÁN KÉT KÖNYVE

Csapdalakó

Holnap Kiadó, 1989. 146 oldal, 32 Ft

Végrend

Magvető, 1989. (JAK füzetek, 47. sz.) 72 oldal, 40 Ft

Az „új” Holnap füzetkéje, a CSAPDALAKÓ megzavart és lesújtott; offenzívának láttam a semmibe. Volt benne valami az elvakult Héraklész őrzőngéséből, ahogy irtalmatlan naturalizmusával tüntetett – persze a szó köznapi értelmében, hiszen az eredeti naturalizmus biológizálását kerülni látszott; Darwin szakállából annyi sem jutott a kötetbe, mint Petrovics hájából a szibériai sárba – annál több a hatásadász kaszapengetésből és málnaszörplocsolásból. Stílusa is merészségével kérkedett, a provokációig szecessziós és expresszionista mondatok: „a mellekben apró navanások nőttek súlyos és illatos rohadássá... Pedig a sikongva lecsapó reg-

geli fények zöld szemű kölyköket találtak a macskákban” agresszív-szépen villantak elő a puritán szövegből, jól álcázott vers-anya hajót sejtetve a háttérben. Mégis, ennyi újtókedv és lendület ellenére is avítottak, a hatvanas évekből itt felejtettnek hatott hősiés hősei, a szubjektum gőgös felnagyítása, egyszóval byronizmusa miatt. Épp ebben nem újított, itt vett át kliséket: egyik hős az élet specialistája, másik a halálé; van köztük a keleti művészet letéteményese és az előítélet-mentesség virtuóza... Andrassew erőssége, a nyomasztó látomás így megfakul – a pusztaságot, a katonák sorfalát elhiszem, a halottat már nem. A részvét hiányzik a vízióból, az átérezhetővé kódolt részvét – ez formai követelmény, *nem* morális. Merőben technikai probléma: ha úgy fölfújuk az alanyt, hogy eltakarja a tárgyat, akkor hitelét veszti az állítmány. A fantáziajátékok és fantasztikus halálmódok kedvelőinek, a Biercerajongóknak tetszeni fog – gondoltam –, de meg kellene szabadulnia a romantikától és szerénységet tanulnia: régiesebbé és japánosabbá válnia, hogy frissebb és európaibb lehessen.

Mindezek után kellemes meglepetés a VÉGREND című JAK-füzet. Andrassew rátalált a testére szabott műfajra: keresztezte a novellát a modernizált, olykor szinte cselekmény nélküli népmesével és csúfondáros *fabliau*-val. Harmadik személyben sokkal ügyesebben ír, mint elsőben – legjobbak a szellemes és perverz, édes és undorító mesék, különösen ott, ahol nem törekszik erővel filozófiára, pl. A BÉKA, A BÁNYALÓ vagy az egyetlen szóval („a mocskok”) atmoszférát teremtő DALNOKVERSENY. Nem hiányzik a szenvtelenségbe csomagolt részvét sem, de ha megsérül a csomagolás, a hivalkodva mutogatott részvétet azonnal beszennyezi a byronizmus: ez az UR-SULA. A VÉGREND besúggni vágyó hőisében is mintha Hintáss Gyula született volna újjá. Akad még zavaró mozzanat: a túlzásba vitt kentaurmitológia olykor harmadrangú német romantikusokra emlékeztet, és vannak már saját, kedvelt közhelyei – mint a patológikus vonzódás a szurokhoz. A finom borzongásokat ne Andrassewnél keressük, ő az egész vödör jeges vizekre esküszik... – de mindennek ellenére a VÉGREND-be több sikerült novella jutott. Ha ezek újabbak, ha nemcsak a jobb-rosszabb szerkesztésnek köszönhetjük a